

**KAJIAN KRITIK TERHADAP AL-QURAN: FAKTOR-FAKTOR
PEMBENTUKAN PEMIKIRAN NASR HAMID ABU ZAYD (1943-2010)**

Nur Zainatul Nadra Binti Zainol^{1,2}, (Latifah Binti Abdul Majid)³

¹ *Pensyarah, Jabatan Pengajian Islam dan Sains Sosial, Pusat Pengajian Umum dan Kokurikulum, Universiti Tun Hussein Onn Malaysia, 84200, Batu Pahat, Johor.*

² *Ketua Jabatan, Jabatan Penyelidikan, Dokumentasi dan Penerbitan, Institut Ahli Sunnah Wal Jamaah, Universiti Tun Hussein Onn Malaysia*

nadra@uthm.edu.my

³ *Pensyarah Kanan di Jabatan Pengajian al-Quran dan al-Sunnah, Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia, 43600, Bangi, Selangor*
umlm@yahoo.uk

Abstrak

Nasr Hamid Abu Zayd dikenali sebagai seorang tokoh yang lantang mengkritik al-Quran pada abad ini. Beliau mempunyai metode yang tersendiri ketika mentafsir al-Quran iaitu mengaplikasi hermeneutik dengan menerapkan elemen *humanistic*. Idea ini telah mencetuskan kontroversi di Mesir sehingga pemikirannya membawa kepada pertuduhan murtad ke atasnya. Kajian ini membincangkan tentang faktor-faktor yang mempengaruhi pemikiran Abu Zayd dan perjuang tokoh dalam mengaplikasi hermeneutic kepada al-Quran. Pemikiran beliau dalam aplikasi hermeneutik humanistik kepada al-Quran telah merubah makna dan struktur hukum al-Quran. Justeru, bagi menggali terbentuknya pemikiran Abu Zayd, terdapat beberapa faktor utama yang dikaji iaitu pengalaman hidup yang meliputi sejarah kehidupan sejak lahir dan latar belakang keluarga, serta pengetahuan secara tidak langsung dan juga secara langsung. Kajian ini juga merupakan kajian kualitatif dan proses mendapatkan data adalah menerusi metode dokumentasi. Bagi menganalisis data, metode induktif, dan deduktif telah dijalankan dalam melihat kepada masa lalu dan sejarah keluarga dan juga akademik tokoh. Justeru, hasil kajian mendapati, terdapat alasan-alasan yang signifikan dalam pembentukan pemikiran Abu Zayd yang secara keseluruhannya dapat difahami faktor sosial iaitu tekanan kehidupan di Mesir dan faktor akademik yang terlalu terpengaruh dengan ideologi Barat menjadi faktor utama dalam pembentukan pemikiran tokoh sehingga membawa kepada pemikiran liberal.

Kata kunci: Pemikir moden, faktor pemikiran, tokoh liberal, kajian analisis kandungan.

PENDAHULUAN

Pemikiran seorang tokoh itu sangat bertitik tolak dengan kehidupan dan kelahirannya, kerana keadaan pada waktu seseorang dibesarkan menjadi sebuah rangka terhadap gagasan-gagasan pemikiran seseorang, ini terpakai sebagaimana istilah dalam bahasa arab iaitu “*Al-Rajul Ibn Bi‘atibi*”, yang bermaksud seseorang merupakan anak daripada zamannya. (Siti Aminah, 2015) Manakala, Ibn Khaldun juga menyebutkan di dalam kitabnya Mukaddimah, pembentukan peringkat kehidupan manusia adalah daripada pembentukan fizik dan mental daripada faktor-faktor geografi, disamping tradisi dan perilaku. Bahkan makanan dan minuman juga turut memberikan pengaruh yang besar terhadap pembentukan watak dan jiwa manusia pada banyak aspek kehidupannya. Justeru, pemikiran Abu Zayd juga tentunya terbentuk daripada kehidupannya dan situasi bagaimana ia dibesarkan dan pengalaman kehidupan yang dilalui.

METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini berbentuk kualitatif yang melibatkan kajian kepustakaan. Metode yang digunakan ialah analisis kandungan yang terdiri daripada artikel dan ensiklopedia. Maklumat latar belakang tokoh yang dikaji diperolehi terus daripada karya asli Nasr Abu Zayd versi Bahasa Melayu, iaitu *Suara Orang Buangan* atau dalam Bahasa Inggerisnya, *Voice an Exile: Reflection on Islam* dan sumber sekunder yang terdiri daripada artikel tentang Abu Zayd dan pemikirannya. Selain itu, dalam menganalisis data, penulis menggunakan kaedah diskriptif berterusan.

SOROTAN LITERATUR

Latarbelakang Nasr Abu Zayd

Nama lengkap beliau adalah Nasr Hamid Abu Zayd, beliau dilahirkan pada 7 Oktober 1943 di Tanta, Mesir. Beliau meninggal dunia pada 5 Julai 2010 di Kaherah. Beliau merupakan seorang tokoh Mesir yang mentafsirkan al-Quran dengan pandangan arus perdana yang penuh kontroversi dan perdebatan. Beliau memperoleh Ijazah Kedoktoran (Ph.D) di Universiti Kaherah dalam bidang Arab dan Pengajian Islam. Beliau menjalankan kajian dalam pentafsiran al-Quran, dan kritikan besar terhadapnya adalah berkaitan Wacana Islam (1995) (Nur Zainatul Nadra *et all* 2014). Beliau dibesarkan dalam keluarga yang taat beragama, oleh itu beliau telah terdedah dengan pengajian Islam sejak daripada kecil lagi. Nasr juga merupakan seorang qari dan hafiz dan mampu menceritakan isi al-Quran seawal usia 8 tahun (Fikri Hamdani, 2015). Tulisan dan kritikan beliau seterusnya membawa kepada kes pembatalan perkahwinannya oleh rakan-rakannya kerana berikutan penuduhan murtad terhadapnya berdasarkan kritik terhadap al-Quran di dalam Wacana Islam hasil tulisan Abu Zayd sendiri. Keputusan mahkamah rayuan untuk memisahkan Abu Zayd dan isterinya membuatkan beliau hidup dalam pengasingan, beliau melarikan diri bersama isterinya dan menetap di Belanda (Nur Zainatul Nadra *et all* 2014)

Abu Zayd merupakan seorang tokoh kontroversi di abad 21, pemikirannya dianggap sebagai menyeleweng daripada prinsip-prinsip ajaran Islam, walaupun pada sebahagian ulama, beliau telah dianggap sebagai terkeluar daripada agama, namun dalam dunia akademik barat, beliau dikenali sebagai seorang pencetus revolusi dan pembaharu dalam pengajian al-Quran. Abu Zayd berusaha membawa al-Quran sesuai dengan semangat zaman (Tamer 2011; Zainol, N.Z.N. & Majid L.A. 2017). Bagi Abu Zayd, al-Quran tidak perlu terikat dengan teks sahaja, ia kelihatan menjadi beku dan kaku. Justeru, usaha ini memerlukan perubahan daripada sudut metodologi supaya sesuai dengan kontekstual yang difirmankan al-Quran. Namun usaha- usaha Abu Zayd ternyata sia-sia apabila fahaman ideologi yang membentuk dirinya itu dikatakan sebagai penolakan kepada agama bagi berpaling daripada ajaran ketuhanan (Nur Zainatul Nadra *et all* 2014). Ideologi humanisme Abu Zayd ini dikhuatiri menjadi ciri-ciri berupa serangan Barat pula

kepada Islam sebagai fahaman bersifat materialisme yang akan menguasai sebahagian kelompok sosial umat Islam (Abdul Munir & Muhammad Haidar, 2010).

ANALISIS HASIL DAPATAN

Faktor Kelahiran dan Latarbelakang Kehidupan

Abu Zayd berperanan sebagai ketua dalam keluarga. Setelah kematian abang sulung sewaktu kecilnya, tanggungjawab dan peranan Nasr telah berubah dan seolah-olah telah dianggap sebagai anak sulung dalam keluarga. Menurut Abu Zayd (2004: 38) beliau mempunyai enam orang adik beradik iaitu, seorang kakak bernama Badriyya, seorang abang dan empat orang adik, dua orang adik perempuan Karima dan Ayat, serta dua orang adik lelaki yang bernama Muhammad dan Osama. Setelah kematian bapa ketika berusia empat belas tahun, Abu Zayd menjadi ketua keluarga dan beliau menjadi harapan keluarga dalam menyara dan menjaga adik-adiknya.

Tanggungjawab beliau dalam memerhatikan keluarganya terutamanya dalam mengurus perkahwinan Badriyya dan Karima juga menjadikan Nasr seorang yang tegas dan berpendirian dalam dirinya sendiri. Tanggungjawab dalam membesarkan adiknya dan menjaga adik perempuannya menjadikan ia seorang yang mempunyai rencana dalam mengatur sesuatu masalah. Beliau mengambil jalan berbeza dengan pendirian ayahnya dalam percaturan kehidupan wanita dalam keluarganya. Rumahtangga Badriyya yang terhenti di tengah jalan menjadikan Abu Zayd tidak mahu seperti ayahnya yang mengongkong kehidupan anak atau perempuan. Dalam persoalan kehidupan berumahtangga, beliau memberi kebebasan untuk adiknya Karima untuk memilih sendiri calon yang dirasakan sesuai dan dapat bertanggungjawab. Bagi Abu Zayd (2009), masyarakat Mesir tidak memberi kelebihan kepada wanita, justeru bagi Nasr beliau berusaha keras untuk adik-

adiknya mendapat kebebasan yang diperlukan untuk mengalami kehidupan sesuai hasrat diri mereka sendiri.

Kehidupan yang sukar dan sulit menjadikannya lebih peka kepada sebarang penderitaan yang berlaku daripada ketidakadilan sosial. Menurutnya, sebagai seorang sarjana, Nasr tidak lagi melihat kajian ilmiah sebagai konsep abstrak atau sebagai suatu pilihan kerjaya, bahkan beliau menganggapnya sebagai nyawa dari pengalaman hidup. Beliau menjadi sosok yang sangat ghairah dan obses kepada keadilan sosial. Baginya, perasaan tersebut terbentuk daripada persoalan-persoalan kehidupan yang dialami. Justeru, beliau yang pada mulanya hanya mempedulikan dan memberi tumpuan keluarga, kemudian mempedulikan Mesir, dunia Arab dan Islam, dan seluruh dunia (Abu Zayd, 2009).

Selanjutnya, apabila kesihatan ayah Abu Zayd merosot, ayahnya memindahkannya daripada pendidikan aliran agama kepada aliran sivil sebagai persiapan untuk Abu Zayd bagi mempelajari pendidikan asas elektronik serta memberi pendedahan kepada ilmu geografi dan sejarah. Ini bagi memberikan beliau sedikit sebanyak ilmu persediaan apabila ayahnya telah tiada. Sebagai seorang yang mempelajari sivil dan elektronik, Abu Zayd mula mengambil berat akan pemisahan antara mitos dan fakta. Walaupun pada mulanya, beliau hanya menganggap mitos sebagai satu kepalsuan dengan tidak mengambil kira nilai-nilai yang terdapat dalam kisah tersebut yang mempunyai harga yang tinggi dalam budaya dan masyarakat, yang pada akhirnya Nasr mengakui bahawa teks-teks suci menyimpan kebenaran yang dapat mempengaruhi kehidupan dalam mitos-mitos (Abu Zayd, 2009).

Pengaruh besar Abu Zayd sebahagian besarnya juga daripada ayahnya, iaitu dalam meneladani tokoh-tokoh pemikir reformasi, antaranya adalah Muhammad 'Abduh, ayahnya menyetujui pandangan Abduh yang percaya bahawa pendidikan adalah asas pembentukan masyarakat yang lebih baik. Revolusi politik bukan pengganti bagi transformasi yang berpanjangan menerusi masyarakat yang berpendidikan, Abduh dikira sebagai pengasas dalam pemikiran Islam dan dikenali sebagai

pengasas sekolah Mesir moden. Nasr pula mengagumi Taha Hussein, merupakan murid kepada Abduh dan diam-diam mengimpikan agar dapat mengikut jejak langkah Taha Hussein sehingga akhirnya dapat menggenggam Ijazah Sarjana Muda dalam bahasa dan persuratan Arab dari Universiti Kaherah pada 1972. Taha Hussein merupakan seorang yang bertanggungjawab mendekati al-Quran dari perspektif kesusasteraan dan mengembangkannya dengan lebih jauh lagi. Jika Abduh merumuskan bahawa al-Quran bukan mengajar tentang sejarah, namun tentang perlambangan dan mencari erti-erti rohani, Taha Hussein pula mengambil pendekatan yang berlainan walaupun beliau bersetuju dengan idea lontaran Abduh, Taha Hussein menggunakan bahasa berwarna-warni bahkan bahasa yang mengejutkan dalam menyampaikan hujah bahawa pendekatan kesusasteraan terhadap al-Quran adalah asas utama dalam memahami maknanya (Abu Zayd, 2009).

Faktor Sosial Kehidupan

Abu Zayd & Esther (2004: 101) tertarik dengan pertubuhan *al-Ikhwan al-Muslimin* sejak di Quhafa. Minat ini lahir kerana beliau telah didedahkan dengan pergerakan ini sejak kecil. Menurut Navid Kermani (1996) pada tahun 1954 iaitu ketika Abu Zayd berumur sebelas tahun, beliau telah dipenjarakan kerana didakwa telah terlibat dengan pertubuhan *al-Ikhwan al-Muslimin* di Quhafa. Beliau percaya pertubuhan ini berperanan mendidik masyarakat di kampung tersebut tentang falsafah Islam dan menyebarkan Islam melalui kegiatan-kegiatan yang mereka laksanakan. Malah matlamat utama pertubuhan *al-Ikhwan al-Muslimin* adalah untuk menjadikan Mesir sebuah negara Islam yang ditadbir berdasarkan prinsip-prinsip Islam.

Sistem pemerintahan Mesir baru juga telah membuka ruang kepada penerbitan buku tentang Islam. Buku-buku tentang Islam dan nasionalisme telah banyak diterbitkan oleh para pengarang dengan memasukkan tafsiran Islam menurut buah fikiran mereka sendiri tentang bentuk dan arah yang harus diambil oleh sebuah

negara Islam. Pada waktu itu, ideologi sosialisme mula dimasukkan ke dalam politik dan dasar negara. Abu Zayd & Esther (2004: 100) yang ketika itu berusia sekitar awal 20-an telah bersetuju dengan pentafsiran Islam cara sosialis. Menurut beliau, Islam yang dipelajari di Quhafa mengamalkan keadilan sosial dan percaya tentang kesamarataan manusia, termasuk kesamarataan di antara lelaki dan wanita dalam soal pendidikan dan sosial.

Sekitar 1960-an, akibat daripada penyusupan ideologi sosialisme ke dalam masyarakat, telah berlaku perluasan hak pendidikan untuk wanita dan hak mengundi. Kesemua perubahan yang telah berlaku dalam masyarakat Mesir selepas rampasan kuasa daripada sistem beraja disambut baik oleh masyarakat. Perubahan yang telah dilakukan oleh pemerintah seperti memberi hak pendidikan dan mengundi kepada wanita telah disokong oleh Abu Zayd kerana beliau percaya bahawa sistem pemerintahan Mesir yang lama tidak mengamalkan keadilan dan kesamarataan kepada wanita khususnya penafian kepada hak pendidikan (Abu Zayd & Esther 2004).

Navid Kermani (1996) menyatakan bahawa antara faktor utama yang membantu dalam membina pemikiran Abu Zayd adalah faktor persekitaran sosial. Berdasarkan suasana politik yang tidak menentu ini, pengkaji percaya keadaan di semasa di Mesir telah memberi kesan kepada pembinaan pemikiran beliau khususnya terhadap agama Islam dan masyarakat. Walau pun pada waktu tersebut beliau masih remaja, namun ideologi pertubuhan *al-Ikhwan al-Muslimin* telah memberi kesan kepada kehidupan untuk memperjuangkan hak sosial masyarakat dan menentang ketidakadilan. Semasa zaman remajanya, beliau telah menjadi saksi kepada perkembangan sosial yang tidak menentu. Pada waktu tersebut telah berlaku penindasan terhadap masyarakat kelas bawahan Mesir. Suasana tersebut memberi kesan yang mendalam kepada diri beliau dan pemikirannya.

Faktor Perkembangan Pemikiran

Perkembangan pemikiran Nasr bermula sejak dari kecil ketikamana Nasr menjaga kedai ayahnya dan pada setiap petang, kawan-kawan ayahnya berbual dan membincangkan tentang pelbagai isu-isu besar Mesir, tentang politik, sosio ekonomi dan termasuklah gosip-gosip suami isteri. Ayah Nasr pula seorang yang mengutamakan pendidikan untuk Nasr, sedari kecil, walaupun Nasr membantu ayahnya menjaga kedai, pada waktu petang Nasr diberikan waktu dan ruang untuk menyiapkan semua kerja-kerja sekolahnya sehinggalah Nasr mencapai keputusan yang cemerlang (Abu Zayd, 2009).

Impian ayahnya pula menghendaki Abu Zayd menjadi seorang syeikh dan meneruskan pengajian ke lembaga keagamaan serta menjadi pemimpin golongan agamawan. Bahkan lagi, ayah beliau meneladani Syeikh Muhammad Abduh, namun Nasr secara peribadi pula telah lama mengagumi Taha Husayn, iaitu murid kepada Muhammad Abduh. Dari sejak itulah, beliau memasang cita-cita untuk mengikut jejak langkah Taha Husayn dan mendorongnya memperoleh kejayaan meraih ijazah B.A dalam bahasa dan persuratan Arab dari Universiti Kaherah pada tahun 1972 (Abu Zayd, 2009).

Setelah memperoleh Ijazah Sarjana Muda, beliau seterusnya dilantik menjadi pembantu pengajar di Jabatan Bahasa Arab, Fakulti Persuratan. Perlantikan ini hanyalah sebagai anugerah bagi pelajar yang cemerlang sahaja, justeru Abu Zayd begitu termotivasi dengan kecemerlangan yang diperolehi, bagi meneruskan dunia akademiknya, beliau pula banyak membaca tentang pemikiran-pemikiran tokoh revolusi. Beliau kelihatan begitu cenderung minat pada pemikiran-pemikiran sebegitu, sebagai contoh, dalam memperbanyakkan bacaan, Abu Zayd meneliti isu-isu yang ditulis oleh Ali Abdel Raziq yang berkisarkan tentang sistem pemerintahan khalifah. Beliau berpendapat bahwa sistem pemerintahan yang diamalkan umat Islam sekarang tidak lebih daripada sekadar sistem politik, nabi Muhammad tidak pernah mendakwa dirinya sebagai raja, bahkan nabi hanya berperanan sebagai rasul di Madinah (Abu Zayd, 2009).

Abu Zayd juga meneliti tentang kajian-kajian Taha Hussayn. Beliau menggali pemikiran-pemikiran tokoh-tokoh ini. Jika Ali Raziq menyentuh tentang isu pemerintahan, Taha Hussein menyentuh tentang kisah-kisah dalam al-Quran. Taha Hussein melontarkan idea yang seolah menghujah isi al-Quran, contohnya dalam isu kisah Ibrahim dan Siti Hajar. Taha Hussein berpandangan bahawa kisah dalam al-Quran telah diadaptasi dan ditokok tambah oleh Arab asal Madinah sebagai tindakan respon penghijrahan Yahudi di Madinah. Kisah ini juga seolah-olah sebagai satu jalan untuk mengendurkan ketegangan apabila menyatakan Yahudi dan Kristian berasal daripada leluhur yang sama iaitu Ibrahim. Menurutnya, kisah ini digunakan untuk merapatkan hubungan Yahudi dan Arab. Justeru, kisah ini tidak perlu dilihat sebagai fakta kerana ia bukan semestinya sejarah (Abu Zayd, 2009).

Perkembangan pemikirannya diteruskan lagi dengan kajian M.A yang dikhususkan dalam pengkajian Mu'tazilah ke atas Quran yang memberi khusus pada skop perlambangan (metafora). Mu'tazilah sememangnya diketahui umum amat dipengaruhi oleh falsafah dan logik Yunani. Justeru, mereka menekankan kaedah penyelidikan rasional dalam pentafsiran al-Quran. Daripada kajian yang dilakukan itu, salah satu rumusan yang dicapai Abu Zayd adalah setiap pentafsiran yang dibuat terhadap ayat al-Quran cuba menegakkan ideologi sendiri dan memaksa makna ke atas Quran, ataupun setiap pihak cuba menyesuaikan al-Quran dengan kepercayaan sendiri. Oleh itu, baginya makna sesuatu teks al-Quran sangat mudah dimanipulasi (Abu Zayd, 2009).

Abu Zayd mula mengenal hermeneutik ketika berada di Amerika Syarikat (1978-1980), ketika itu juga beliau mempelajari ilmu tafsir, meneliti ayat secara kritikal dalam percubaan untuk memahami teks secara benar. Beliau juga menggali buku-buku berkaitan falsafah hermeneutik dan sejarahnya di Amerika dan menulis dalam bahasa Arab tentang hermeneutik setelah kembali ke Mesir. Bertitik tolak daripada itu, Abu Zayd mula yakin bahawa hujah asas al-Quran adalah untuk menjadikan pemikiran Islam relevan. Hal ini bertepatan dengan al-Quran yang diturunkan

kepada Jibril merupakan wahyu menerusi penggunaan bahasa yang berakar daripada konteks sejarah. Justeru beliau berpandangan al-Quran diturunkan pada kurun ke 7 dengan mengambilkira realiti sosial manusia yang berada di Tanah Arab ketika itu. Justeru, kalam tuhan adalah merupakan “bungkusan” bahasa manusia berdasarkan firman Allah di dalam al-Quran (al-Quran,14:4) justeru kalam tuhan itu tidaklah secara eksklusif dan hurufiah sebagai kalam Tuhan, malah ia wujud dalam ruang yang melampaui pengetahuan manusia, dengan itu penerapan unsur hermeneutiks boleh digunakan. Jika tidak ia merupakan kebekuan masyarakat dalam pemikiran Islam kerana terlalu menekankan dimensi ketuhanan Quran sehingga cuai mengiktiraf ciri-ciri kemanusiaannya. Abu Zayd juga mengakui beliau merupakan penerus kesarjanaan mazhab pemikiran rasional yang dimulakan Mu'tazilah, al-Kindi, al-Farabi, Ibn Sina, dan Ibn Rushd (Abu Zayd, 2009; Volker, K. 2011).

Abu Zayd juga lebih tertarik dan cenderung kepada pentafsiran-pentafsiran mistik daripada ulama sufi iaitu Ibn 'Arabi sehingga beliau memilih Ibn 'Arabi sebagai kajian tesis Ph.Dnya. Ibn 'Arabi yang terkenal dengan karya magnum opusnya, iaitu Futuhat al-Makkiyah (Pembukaan Mekah), bagi Abu Zayd (2009), Ibn 'Arabi dapat mentafsirkan al-Quran tanpa kepentingan ideologi namun beliau menerapkan pengetahuan semasa dalam al-Quran. Beliau membawakan cinta kesepaduan dan mengumpulkan pelbagai unsur pemikiran daripada agama yang pelbagai iaitu Kristian, Yahudi, Islam dan kepercayaan lain.

Proses pembelajaran seperti yang diamalkan oleh Abu Zayd telah membantu beliau untuk mengembangkan idea dan menajamkan pemikiran khususnya perbincangan tentang pengajian al-Quran (*ulum al-Quran*). Proses pembelajaran yang dilaksanakan beliau telah melahirkan idea-idea bernas meliputi pelbagai isu. Ada di antara perbincangannya bersama para pelajar telah diterbitkan menjadi sebuah buku seperti buku *Naqd al-Khitab al-Dini* (Abu Zayd & Esther 2004).

Kerjaya Abu Zayd sebagai seorang pensyarah tidak terhad di Jabatan Bahasa Arab dan Kesusasteraan, Universiti Kaherah sahaja. Bermula tahun 1985-1989 beliau telah bertugas sebagai Profesor Pelawat di 'School of Foreign Studies', Universiti Osaka. Di Universiti Osaka, Abu Zayd telah ditugaskan untuk mengajar bahasa Arab, Sastera dan Pemikiran Islam. Di samping itu, beliau juga menyelia pelajar di peringkat sarjana. Semasa di Jepun, beliau mempunyai banyak waktu terluang, maka beliau telah mengambil kesempatan untuk menulis. Ini terbukti dengan kelahiran buku tulisan beliau yang pertama setelah menerima PhD iaitu buku bertajuk *Mafhum al-Nass: Dirasah fi 'Ulum al-Quran*; mentafsirkan al-Quran berdasarkan konteks sejarahnya, dan buku *Naqd al-Khiṭāb al-Dīnī*.

Semasa di Jepun juga Abu Zayd melakukan aktiviti terjemahan buku. Beliau telah berkesempatan menterjemahkan buku yang membincangkan budaya tradisional Jepun ke bahasa Arab. Buku tersebut merupakan karya Inazo Nitobe (m. 1863-1933 M) yang bertajuk *Bushido: the Way of the Samurai*. Beliau tidak hanya melakukan penterjemahan sahaja, bahkan turut melakukan analisis perbandingan di antara budaya masyarakat Jepun dengan budaya masyarakat Arab. Manakala Tamer, G. (2011: 193) menambah, ketika di berada Jepun, Abu Zayd telah berpeluang untuk mempelajari teori komunikasi moden dan analisis sastera berkaitan dengan pengajian semantik al-Quran oleh Toshihiku Isutzu.

Justeru, faktor-faktor pemikiran Abu Zayd dalam bidang keilmuan bermula daripada didikan ayahnya yang sangat cenderung kepada pemikiran tokoh revolusi Muhammad Abduh, kemudian beliau juga terpesona dengan pemikiran-pemikiran pembaharu Islam seperti Taha Hussein dan Ali Abdel Raziq. Selain itu, pemikiran beliau juga cenderung kepada kerasionalan dalam memahami teks mengikut tokoh-tokoh rasional Islam dan pemikiran berhaluan kiri seperti Mu'tazilah dan sufi selain daripada mengetahui ilmu-ilmu hermeneutik terawal di Amerika yang kemudiannya menulis buku tentang hermeneutik di Mesir. Seterusnya, kajian-kajian yang tidak langsung dilakukan apabila berada dalam dunia akademik juga membentuk pemikiran-pemikirannya.

PENUTUP

Justeru, dalam melihat aspek dan faktor-faktor pemikiran Nasr ini, seharusnya elemen tauhid dalam diri setiap individu harus diperkasakan bagi membina tembok pemisahan pemikiran yang membawa bencana kepada Islam. Ini kerana, tawhid merangkumi tiga prinsip. Pertama menolak apa-apa sahaja pendapat yang tidak selari dengan kenyataan, iaitu dengan menyingkir segala bentuk kepalsuan dan penipuan. Kedua, menafikan sebarang pendapat-pendapat yang bercanggah, iaitu dengan mengelakkan daripada sebarang percanggahan dan jalan-jalan yang membawa kepada percanggahan. Ketiga, terbuka kepada bukti-bukti baru atau yang bercanggah, ini bermaksud tawhid juga adalah keesaan kebenaran dengan memperdalam ilmu sehingga dapat mengakui betapa sedikitnya ilmu yang dapat difahami dan diperolehi dengan rasa rendah diri kepada intelek dan membesarkan sumber-sumber keesaan Tuhan (Ismail Raji al-Faruqi, 2000).

RUJUKAN

Al-Quran al-karim

Abdul Munir bin Ismail, Muhammad Haidar, Serapan Ideologi dan Pemikiran Asing : Pengaruh dan Kesannya Terhadap Masyarakat Islam, Laporan dan Kajian R&D, Ogos 2010, Jabatan Agama Islam Selangor.

Abu Zayd, Nasr Hamid. (2009). Suara Orang Buangan, terj. Ammar Ghazali, Al-Mustaqeem Mahmud Radhi, Kuala Lumpur: Middle-Eastern Graduates Centre Sdn. Bhd.

Abu Zayd, Nasr Hamid & Esther R. Nelson (2004) *Voice of an Exile: Reflections on Islam*. New York: Praeger Publishers.

Encyclopaedia of Britannica, Nasr Hamid Abu Zayd, Egyptian Scholar, <https://www.britannica.com/biography/Nasr-Hamid-Abu-Zayd#Article-History>.

Fikri Hamdani, Nasr Abu Zayd dan Teori Interpretasinya, Jurnal Ilmu Akidah, Vol.1, No.1 (2015).

Ismail Raji Al-Faruqi, Al-Tawhid Kesannya Terhadap Pemikiran dan Kehidupan Selangor: The International Institute of Islamic Thought, (2000), cet.1,

Kermani, Navid (1996) From Revelation To Interpretation: Nasr Hamid Abu Zayd And The Literary Study Of The Quran. Judul asalnya *Offenbarung als Kommunikation. Das Konzept wahy in Nasr Hamid Abu Zayds 'Mafhum al-nass'*, Frankfurt am Main, 169-192.

Siti Aminah, Pengaruh Pemikiran Fiqh Yusuf al-Qaradhawi di Indonesia, Jurnal Ummul Qura, Vol V, No. 1, Mac 2015.

- Tamer, G. (2011). Nasr Hamid Abu Zayd. *International Journal of Middle East Studies*, 43(01), 193-195.
- Völker, Katharina. (2011). *Quran and Reform: Rahman, Arkoun, Abu Zayd*. Tesis Ph.D. University of Otago. New Zealand.
- Zainol, N. Z. N., & Majid, L. A. (2017). Studied Controversial Issues and Analyze Nasr Hamid Abu Zayd Thoughts Contained in Voice of Exile: Reflections on Islam. *Advanced Science Letters*, 23(5), 4951-4954.
- Zainol, N. Z. N., Majid, L. A., & Kadir, M. N. A. (2014). Nasr Hamid Abu Zayd as a Modern Muslim Thinker. *International Journal of Islamic Thought*, 5, 61.